

УДК 330.341.1

С. Ф. Саннікова

*Національний гірничий університет, м. Дніпропетровськ***СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ
ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Проведено статистичний аналіз динаміки інноваційної активності промислових підприємств Дніпропетровської області, виявлено тенденції зміни основних показників інноваційної складової економічної діяльності підприємств Дніпропетровської області, здійснено порівняння із загальними тенденціями інноваційного розвитку промислових підприємств України, виділено основні фактори прискорення інноваційного розвитку регіону.

Ключові слова: інновації, інноваційна активність, інноваційна діяльність, підприємницька ініціатива.

Проведен статистический анализ динамики инновационной активности промышленных предприятий Днепропетровской области, выявлены тенденции изменения основных показателей инновационной составляющей экономической деятельности предприятий Днепропетровской области, осуществлено сравнение с общими тенденциями инновационного развития промышленных предприятий Украины, выделены основные факторы ускорения инновационного развития региона.

Ключевые слова: инновации, инновационная активность, инновационная деятельность, предпринимательская инициатива.

The statistical analysis of innovative activity dynamics of Dnepropetrovsk region industrial enterprises has been conducted, the tendencies of basic indices changes of Dnepropetrovsk region enterprises economic activity have been exposed, comparison with basic tendencies of innovative development of Ukrainian industrial enterprises has been done, the basic factors of region innovative development acceleration have been presented.

Key words: innovation, innovative activity, innovative operation, enterprise initiative.

Запорукою досягнення високої конкурентоспроможності вітчизняних підприємств у сучасних умовах є активне впровадження ними інновацій, що в національних масштабах дозволить Україні перейти на інноваційний шлях розвитку і забезпечити стабільне економічне зростання. Аналіз динаміки показників інноваційної діяльності промислових підприємств України доцільно проводити з точки зору загальної динаміки в країні, змін у певних галузях і в регіональному аспекті. У зв'язку з цим актуальним є виявлення особливостей і проблем інноваційного розвитку окремих територіальних одиниць, дослідження інноваційної активності промислових підприємств у різних регіонах, зокрема в Дніпропетровській області. Дніпропетровська область разом із Запорізькою входить до Придніпровського економічного регіону, спеціалізацією якого є електроенергетика, чорна металургія, машинобудування, хімічна і нафтохімічна промисловість, будівельна індустрія, легка промисловість, агропромисловий комплекс. Реформування економіки України передбачає ефективну діяльність державних органів влади на різних рівнях управління: загальнодержавному, регіональному, локальному (місцевому). Ключовою умовою інноваційного розвитку для регіонів є наявність ефективної інноваційної системи, на базі і в межах якої має бути забезпечено продуктивну взаємодію основних об'єктів інноваційної економіки: бізнес-структур, науково-освітніх інститутів та органів влади [1]. Вирішальною складовою регіональної економічної політики є визначення економічної стратегії розвитку території. Вибір стратегічного курсу регіону повинен базуватися на аналізі економічного потенціалу регіону, при якому необхідно брати до уваги сукупність різних факторів – ресурсне забезпечення, природно-географічне положення, виробничо-інноваційні можливості, трудовий

потенціал тощо. Виходячи з особливостей територіальної стратифікації, стає можливим пошук таких умов діяльності, які б найбільше сприяли розвитку економіки регіону й робили максимальний внесок в економічне зростання країни [2].

Основою у становленні сучасної моделі економічного зростання є інноваційна складова, яка приділяє особливе значення інтелектуальним ресурсам і підприємницькій ініціативі. Саме інноваційна активність у сучасній економіці забезпечує конкурентоспроможність, фінансову незалежність підприємств у довгостроковій перспективі. Техніко-технологічні й соціально-організаційні інновації створюють фундаментальну основу інноваційного розвитку.

Тематиці інноваційного розвитку України та інших країн світу присвячено багато наукових праць таких вчених, як Будкін В., Амоша О., Гальчинський А., Федулова Л., Якубовський М., Попова В., Новицький В., Кіндзерський Ю., Чухно А., Бубенко П., Гусев В. та інших.

Науковці детально вивчають досвід країн, що досягли значних успіхів на шляху інноваційного розвитку, глибоко досліджують різноманітні інноваційні моделі, виявляють певні особливості формування національних інноваційних систем [3; 4]. Але, незважаючи на значний інтерес, який проявляється в науковій літературі до проблем інноваційних процесів, залишилися недостатньо опрацьованими тенденції інноваційного розвитку окремих регіонів країни.

Вчені відмічають посилення технологічного фактора у світовому розвитку господарської системи і у зв'язку з цим стверджують, що в більшості вітчизняних підприємств залишається лише один спосіб вистояти в жорсткій конкурентній боротьбі – впроваджувати нові технології [4]. Дніпропетровська область і країна в цілому втратила потенціал стосовно авіакосмічних технологій, технологій сучасних озброєнь, енергетики, машинобудування, металургії, тому гостро постає проблема формування сприятливого інноваційного технологічного клімату тут [5].

Україна дуже повільно рухається в напрямі освоєння нових знань і технологій, розвитку інноваційного виробництва, і прискоренням цього процесу, на нашу думку, повинно стати врахування потенційних інноваційних можливостей окремих регіонів нашої країни.

Розширення масштабів інноваційної діяльності та підвищення рівня інноваційної активності підприємств є умовами зрушень в економічному зростанні країни. Оскільки Україна обрала інноваційну модель розвитку економіки, то актуальним виявляється оцінювання інноваційного розвитку окремих регіонів країни і дослідження динаміки інноваційної активності регіональних суб'єктів господарювання.

Завданням цієї роботи є аналіз із застосуванням статистичних характеристик динаміки основних показників інноваційної діяльності промислових підприємств Дніпропетровської області, дослідження тенденцій їх змін, порівняння з загальноукраїнськими тенденціями та виділення основних чинників прискорення інноваційного розвитку регіону.

Спираючись на статистичні дані за 2000–2010 рр. по Дніпропетровській області [6] можна зробити висновок, що інноваційна активність промислових підприємств суттєво зменшилася: питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової зменшилася з 3,6 до 0,6 %; частка підприємств, які займалися інноваціями, знизилася з 21,8 до 9,1 %, питома вага підприємств, що впроваджували інновації, зменшилася з 13,6 до 7,1 %.

Динаміка питомої ваги підприємств, що займалися інноваціями, та динаміка питомої ваги реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової виявляє стійкі тенденції до зменшення цих показників із досить високими коефіцієнтами

вірогідності апроксимації (рис. 1). Зміна показника питомої ваги підприємств, що впроваджували інновації, з найвищим рівнем апроксимації описується поліноміальним (поліном 2-го ступеня) рівнянням тренду, при цьому величина вірогідності апроксимації не висока і складає $R^2=0,365$, що свідчить про відсутність суттєвої тенденції до зменшення. Таким чином, впровадження інновацій промисловими підприємствами Дніпропетровської області відбувається, при цьому чергуються періоди, коли доля підприємств, що впроваджує інновації, зростає та зменшується, графік динаміки цього показника нагадує синусоїду.

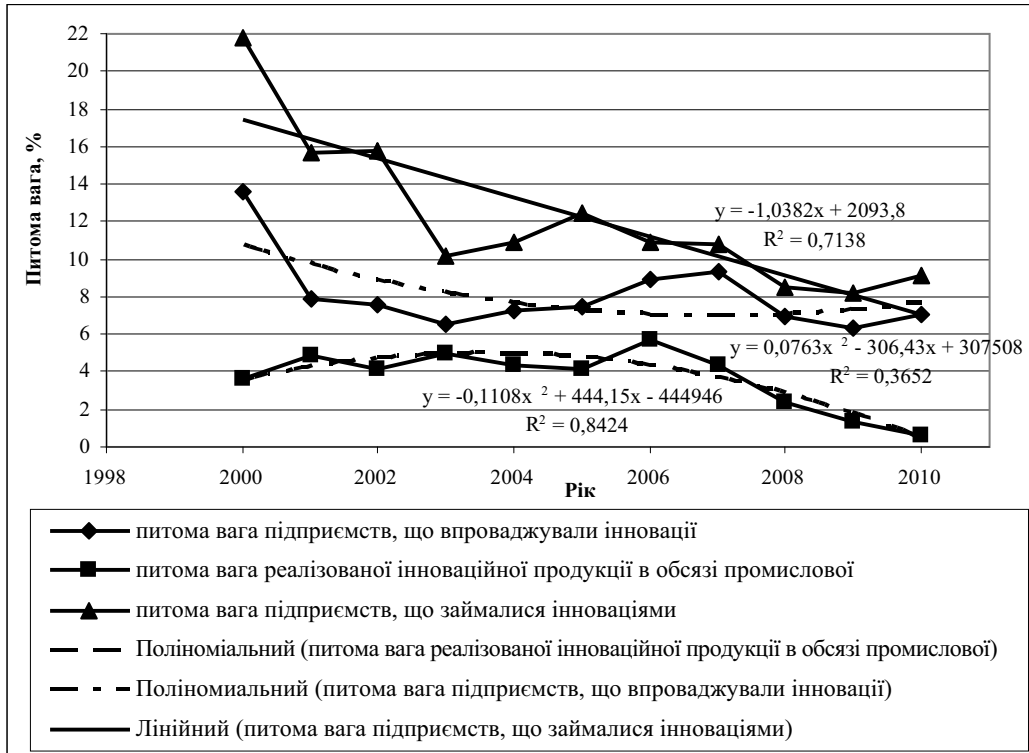

Рис. 1. Динаміка питомої ваги підприємств, що займалися інноваціями; підприємств, що впроваджували інновації, та питомої ваги реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової

Становить інтерес дослідження динаміки впровадження інновацій за їх видами. У Дніпропетровській області за 2000–2010 рр. кількість впроваджених нових технологій зменшилася з 149 до 57, а маловідходних та ресурсозберігаючих – з 51 до 18 технологій. Загальний обсяг освоєння виробництва нових видів продукції зменшився з 500 до 110 найменувань, із них освоєння нових видів техніки зросло з 21 до 49 найменувань (рис.2).

При порівнянні з динамікою загальноукраїнських показників потрібно відзначити, що по Україні динаміка освоєння нових видів продукції також негативна (зменшення з 15323 до 2408 найменувань), а динаміка впровадження нових технологій, навпаки, має зростаючу тенденцію (у середньому щорічно на 3,8 % зростає кількість впроваджених нових технологічних процесів, на 1,1 % збільшується кількість маловідходних і ресурсозберігаючих) [7].

Слабке фінансування інноваційних заходів є головним стримуючим фактором

активізації інноваційної діяльності. Фінансування інноваційної діяльності в Дніпропетровській області в останні роки більш ніж на 80 % здійснюється підприємствами за рахунок власних коштів (табл. 1). Дослідження структури фінансування інноваційних заходів показує, що питома вага фінансування за рахунок державного бюджету у Дніпропетровській області більша ніж у середньому в Україні, але доля фінансування коштами іноземних інвесторів та за рахунок інших інвестицій менша, ніж середні показники во країні. Через невелику абсолютну величину державних коштів у фінансуванні інновацій це суттєво не сприяє інноваційному розвитку регіону. Таким чином, необхідно створювати сприятливий інвестиційний клімат у Дніпропетровській області і вживати заходів зі стимулювання підприємницького сектору до підвищення інноваційної активності, залучати приватні, у тому числі іноземні інвестиції.

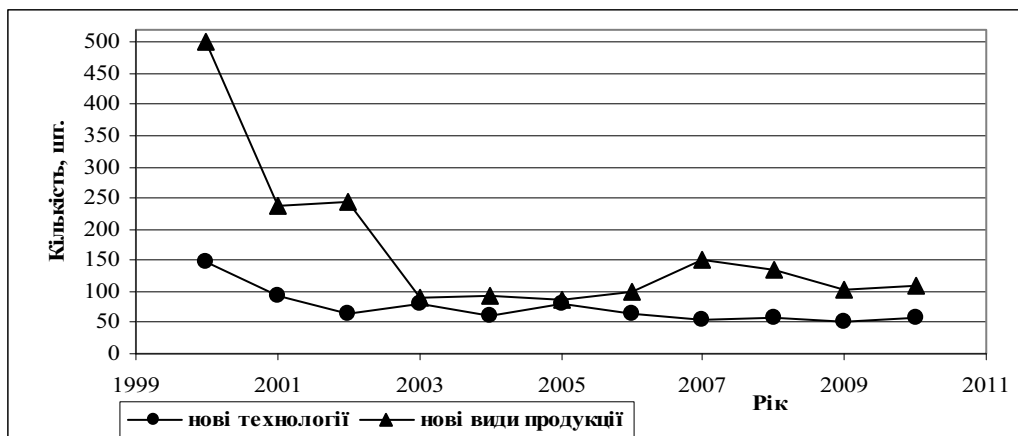

Рис. 2. Динаміка впровадження нових технологій і освоєння виробництва нових видів продукції промисловими підприємствами Дніпропетровської області

Таблиця 1. Структура фінансування інноваційних заходів у Дніпропетровській області і в Україні

Рік	Структура (%) фінансування інноваційних заходів у Дніпропетровській області за рахунок коштів:				Структура (%) фінансування інноваційних заходів в Україні за рахунок коштів:			
	власних	державного бюджету	іноземних інвесторів	інші джерела	власних	державного бюджету	іноземних інвесторів	інші джерела
2000	96,46	0,02	1,27	2,25	79,64	0,44	7,57	12,35
2001	88,11	0,02	11,59	0,28	83,90	2,83	2,97	10,30
2002	66,54	1,12	8,28	24,05	71,07	1,51	8,76	18,66
2003	57,45	22,30	0,00	20,24	70,21	3,04	4,25	22,50
2004	81,74	15,66	1,70	0,90	77,22	1,40	2,48	18,91
2005	70,56	2,80	12,68	13,96	87,72	0,49	2,75	9,04
2006	77,18	9,78	0,00	13,04	84,60	1,86	2,86	10,68
2007	92,08	2,52	0,00	5,39	73,72	1,33	2,97	21,98
2008	75,91	11,23	0,00	12,86	60,56	2,81	0,96	35,67
2009	89,44	3,24	0,00	7,32	65,02	1,60	19,03	14,35
2010	81,47	6,61	1,70	10,23	59,35	1,08	29,97	9,59

Враховуючи світові тенденції, підприємства збільшують загальну суму витрат на здійснення інноваційної діяльності. За аналізований період спостерігається висока питома вага витрат на придбання машин та обладнання, пов'язаних з упро-

вадженням інновацій (табл. 2). Але всупереч світовим тенденціям питома вага витрат на такі дуже перспективні напрямки як дослідження і розробки зменшувалася з 38,4 % (2000 р.) до 8,1 % (2009 р.), а у 2010 р. зросла до 38,37 %. Аналогічну тенденцію виявляє зміна питомої ваги витрат на придбання нових технологій: зменшення з 12,05 % (2000 р.) до 0,07 % (2009 р.) і зростання до 12,05 % у 2010 р. Зрушення в структурі витрат за останній рік дозволяють очікувати в перспективі певний економічний і соціальний ефект.

Таблиця 2. Обсяг і структура витрат на інноваційні заходи у Дніпропетровській області

Рік	Загальна сума витрат на інновації, тис.грн.	у тому числі за напрямками				Структура, %			
		дослідження і розробки	придбання нових технологій	підготовка виробництва до впровадження інновацій та інші витрати	придбання машин та обладнання, пов'язаного з управлінням інновацій	дослідження і розробки	придбання нових технологій	підготовка виробництва до впровадження інновацій та інші витрати	придбання машин, обладнання, пов'язаного з управлінням інновацій
2000	214612,5	82340	25859	38406	68007,5	38,37	12,05	17,90	31,69
2001	194967,7	12220,8	23557	28604,4	130585,1	6,27	12,08	14,67	66,98
2002	299935,3	23385,3	2251,5	32295,2	242003,3	7,80	0,75	10,77	80,69
2003	315311	12963,7	5872,3	64194,1	232280,9	4,11	1,86	20,36	73,67
2004	144262,7	9067,7	817,3	30440,3	103937,4	6,29	0,57	21,10	72,05
2005	385472,6	17689,1	1527,1	186271,1	179985,3	4,59	0,40	48,32	46,69
2006	685220,8	84929,1	1172	297588,7	301531	12,39	0,17	43,43	44,00
2007	1179598,7	71096,6	8153,5	489648,8	610699,8	6,03	0,69	41,51	51,77
2008	1355469,9	199683	72,9	674902,3	480811,7	14,73	0,01	49,79	35,47
2009	1212933,8	98280	886,5	48866,1	1064901	8,10	0,07	4,03	87,80
2010	379889,5	97719,1	2054,2	30873,5	249242,7	38,37	12,05	8,13	31,69

Важливо дослідити темпи зростання витрат на інноваційні заходи з 2000 по 2010 рр. в Дніпропетровській області і в Україні в цілому. Їх значення представлені на рис. 3.

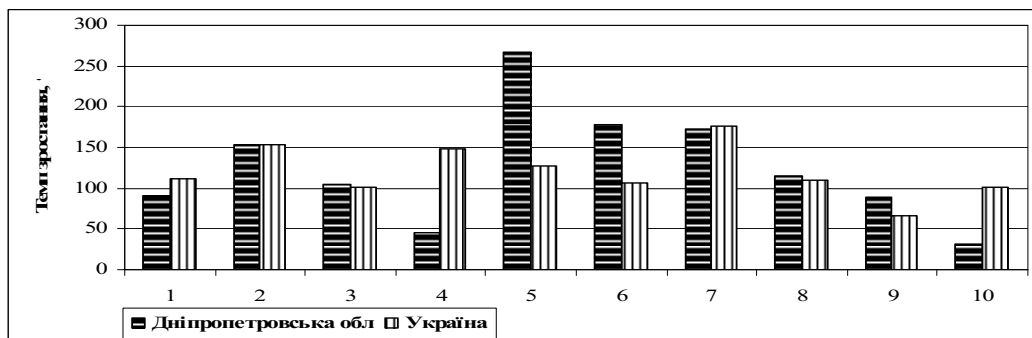

Рис. 3. Ланцюгові темпи зростання витрат на інноваційні заходи в Дніпропетровській обл. і в Україні

Стійке зменшення темпів зростання витрат на інноваційні заходи з 2005 р. свідчить про те, що промислові підприємства Дніпропетровської області недостатньо нарощують підприємницьку ініціативу задля випереджаючого руху по шляху інноваційного розвитку.

Від'ємна динаміка основних показників інноваційної діяльності свідчить про незацікавленість підприємств у вкладанні коштів в інноваційні заходи і про несприятливий інноваційний клімат у нашому регіоні. Таким чином, Дніпропетровська область потребує негайного вживання заходів щодо стимулювання інноваційної діяльності регіональних промислових підприємств.

Висновки. Дніпропетровська область займає вигідне географічне положення, має значний потенціал промислового комплексу, висококваліфіковані кадри, високий рівень науково-технічного потенціалу, тобто має всі потенційні можливості щодо прискореного економічного зростання регіону і реалізації стратегічної програми інноваційного розвитку країни. Сьогодні нагальною є проблема пожвавлення інноваційної діяльності підприємств, виникає гостра необхідність застосування всіх заходів щодо підвищення підприємницької ініціативи та активності вітчизняних суб'єктів господарювання в реалізації інноваційних заходів, особливо в пріоритетних напрямках інноваційного розвитку. Актуальним для подальших досліджень є виявлення особливостей і відмінностей інноваційного розвитку різних галузей промисловості регіону.

Проведений статистичний аналіз динаміки інноваційної активності промислових підприємств Дніпропетровської області виявив певні негативні фактори інноваційного розвитку нашого регіону. Динаміка показників інноваційної діяльності підприємств Дніпропетровської області на відміну від тенденцій зміни цих показників в середньому по Україні характеризується суттєвим зменшенням обсягів впровадження нових технологічних процесів, меншою питомою вагою коштів інвесторів, в тому числі іноземних, залучених для впровадження інноваційних заходів. Висока частка власних коштів підприємств, вкладених у реалізацію інноваційних заходів, не дає значного ефекту, темпи зростання витрат на інновації зменшуються. Тому першочерговими завданнями нашого регіону на шляху руху до інноваційної економіки є активізація впровадження технологічних інновацій як найбільш перспективної складової інноваційного розвитку, стимулювання підприємницької ініціативи щодо пожвавлення інноваційної діяльності та ведення бізнесу на інноваційних засадах, вживання необхідних заходів зі створення сприятливого інноваційно-інвестиційного клімату в регіоні.

Бібліографічні посилання і примітки

1. Бубенко П. Ключові моменти формування регіональних інноваційних систем в Україні / П. Бубенко, В. Гусев // Економіка України. – 2007. – № 8. – С. 33–39.
2. Жук М. В. Розміщення продуктивних сил і економіка регіонів України: підручник / М. В. Жук, В. П. Круль. – К.: Кондор, 2006. – 296 с.
3. Будкін В. Інноваційна модель розвитку національних економік / В. Будкін // Економіка України. – 2010. – № 6. – С. 67–78.
4. Федулова Л. Перспективи інноваційно-технологічного розвитку промисловості України / Л. Федулова // Економіка України. – 2008. – № 7. – С. 24–36.
5. Федулова Л. Технологічна готовність економіки України до нових викликів в умовах відсутності технологічної політики / Л. Федулова // Економіка України. – 2010. – № 9. – С. 12–25.
6. Інноваційна активність підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dnprstat.gov.ua>
7. Інноваційна активність підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Надійшла до редакції 07.10.2011